

TRACTATUS III.

DE OFFICIO JUDICIS, ADVOCATI, ET ALIARUM
PERSONARUM AD JUDICIUM SPECTANTIUM.

CAPUT PRIMUM.

De potestate, et officio Judicis.

1. **Q**uest. 1. Quid requiritur in iudice, ut recte munere suo fungatur? R. 1. *Jurisdictio*, sine qua sententia nulla est, nisi adsit titulus coloratus, et error communis. Hinc graviter peccat iudex secularis, qui ad se trahit personas, vel causas mere Ecclesiasticas; uti et Ecclesiasticus, si mere civiles, nisi excuset urgens ratio, et necessitas: 2. *cognitio causae* cum morali saltem certitudine, alioquin se exponeret errandi periculo, et teneretur ad restitutionem illati damni. Hinc praecedere debet rectus processus, citato reo, et audito, testibus, cet. nisi forte cum delicta sunt atrociora, et excepta, in quibus crimen notorium, et publicum sit loco accusatorum, et testium, ut aliquando potest accidere. 3. *Recta intentio* servandae justitiae; peccabit enim contra charitatem, vel alias virtutes, qui licet juste judicet, id tamen facit ex odio, vel alio fine non recto.

2. Requiritur 4. In Iudice, ut in Advocato, Medico, cet. *scientia*, earum rerum, quae ad proprium munus spectant. Hinc peccat graviter petens officium iudicis, aut suscipiens, si caret necessaria scientia, nec potest absolvi, nisi paratus sit officium dimittere, ut notat S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 2. Peccat item graviter, si ex imperitia male judicet, et tenetur restituere damnum, quod inde aliis sit exortum. Quod si ju-

dex agnoscat errorem a se etiam sine culpa commissum in damnum litigantis, debet, quoad possit, ipsum emendare, v. g. monendo partem laesam, ut sibi appellatione, vel aliter consulat.

3. **Q**uest. 2. Quot modis peccare graviter possit iudex contra officium suum? R. 1. Differendo per multum temporis sine justa causa expeditionem causarum; tunc autem tenetur sarcire damna illata, quorum est causa per injustam dilationem: 2. accipiendo a litigantibus pecuniam, vel alia quaecumque munera, etiam liberaliter oblata ex l. 18. §. *de off. Praesid.* et l. 6. §. *de off. Proc.* Quae munera si injuste accepta sint, tenentur ex jure naturali ea restituere; si vero sine injustitia accepta sint, non tenentur ea restituere ante sententiam iudicis, ex opinione S. Antonini, Navarri, et aliorum. Quamquam multi doceant invalidam esse acceptationem, proindeque accepta debere restitui, etiamsi nulla iudicis sententia intercedat. Cui opinioni favere videtur D. Th. 2. 2. q. 62. art. 3 Peccat etiam iudex, si non judicet secundum leges. Unde inferior non potest poenam relaxare, vel minuere, etiam si actor consentiat, nisi aliud Reip. convenire per episcopum judicaret, aut justa sit ratio interpretandi voluntatem Superioris. Supremus autem Iudex id potest ob justam causam, puta ob publicam solemnitatem, laetitiam Regni, cet. nisi a reo malum Reipublicae immineret.

4. **Q**uest. 3. An Iudex possit condemnare eum, qui juridice probatus sit innocens, si eum privata scientia sciat esse reum? R. Neg. ex S. Th. 2. 2. q. 67. quia judicat ut persona publica, ideoque sequi debet publicam scientiam, et agere secundum allegata, et probata, praesertim in favorem rei.

Quid vero si juridice probetur reus delicti, qui privata scientia noscitur a iudice omnino innocens? S. Th. et alii DD. ob rationem nuper allatam dicunt pos-

se a iudice condemnari, quando nulla supersit ratio eum liberandi, v. g. impediendo accusationem, extrahendo iudicium, remittendo causam ad Superiorem, vel aperiendo carcerem, si absque majori malo fieri possit. Contrarium tamen verius videtur Navarro, Lugo, multisque aliis DD. quia damnare innocentem est intrinsece malum, sicut esset cogere mulierem ad vivendum simul cum eo, quem Iudex privatim sciat non esse maritum ejus; nec Iudex habet ullam auctoritatem contra innocentem. Itaque debet jurare se cognoscere ejus innocentiam, et potius sese munere abdicare, et quaelibet alia pati.

5. Aliud est in causis Civilibus, et poenis pecuniariis, in quibus, etiam cognita privatim innocentia, potest judicare secundum allegata, et probata postquam alias vias tentarit ad veritatem, et innocentiam detegendam. Discriminis ratio est; quia Resp. non habet dominium vitae, et corporis subditorum, adeoque non potest directe occidere innocentem; habet tamen supremum dominium bonorum subditorum, adeoque potest illis privare subditos, quando bonum publicum id requirit ad pacem, et tranquillitatem regni; et ne forma judiciorum cum scandalo evertatur.

6. *Quaest. 4.* Quid faciendum est iudici cum jus non est certum, sed pro utraque parte sunt sententiae probabiles? R. 1. In quaestione juris, v. g. an ex testamento minus solemniter debeatur haereditas, debet ferre sententiam secundum opinionem probabiliorum. Ratio est, quia iudex est constitutus, ut secundum merita causae jus suum unicuique tribuat, et quidem majus est jus ei, cui probabilior opinio favet. Unde damnata est ab Innocencio XI. haec propositio: *Probabiliter existimo iudicem posse judicare juxta opinionem, etiam minus probabilem.* R. 2. Idem dicendum est in causis civilibus, quando dubium est proprietatis et possessionis, propter allatam rationem.

Quod si pro actore stent rationes validiores, ei rem esse adjudicandam tenet Tamburinus; posse autem, sed non debere Iudicem rem actori applicare, censet Lugo. Alii tamen multi censent, reum legitime possidentem non posse re sua spoliari a iudice, etiam si actor pro se rationem habeat probabiliorum; quia titulus possessionis, ut ait Roncaglia, ex communi Theologorum sententia elidit rationes probabiliores; nec procedi potest contra possessorem, nisi ex certitudine, ut probat Sfrondatus.

7. R. 3. Cum rationes sunt aequae probabiles, in causa civili favendum est possessori ex c. *liter. de prob.*, in causa vero criminali favendum est reo; quia nemo damnandus est, nisi constet de ipsius crimine ex l. *si absentem* ff. de poenis. Quod si jura sint aequalia in rebus Civilibus, communiter dicunt Auctores, rem esse ex aequo dividendam. Atque idem censeo, cum est in opinione, cuinam partium jus faveat. Iudex enim non est rerum dominus, sed distributor juxta partium jura; proindeque cum ea sunt aequalia, non potest uni prae altera rem adjudicare. Ita Suarez, Salmant, alii contra Sotum, et alios, dicentes, posse iudicem se conformare cum ea opinione, quam maluerit, sine injuria alterius.

8. *Quaest. 5.* Quid iudici servandum circa inquisitionem? R. 1. Via inquisitionis est triplex. 1. generalis, cum in genere quaeritur, an leges serventur: 2. specialis, quando quaeritur de certo crimine et persona: 3. mixta, quando vel sola persona, vel crimen solum est speciale, ut si quaeratur, quis Cajum occiderit? R. 2. Iudex ratione sui officii potest semper instituire inquisitionem generalem; sed ubi nulla data est occasio, non potest in particulari occulta elicere, alias maxima orirentur incommoda. Ut autem faciat inquisitionem specialem, praecedere debet infamia, vel quid simile, praebens inquirendi justam

causam. Excipe casus aliquos graviores, in quibus id exigit Reipublicae bonum.

9. *Quaest.* 7. Quid liceat judici circa quaestionem, sive torturam? R. 1. Ad torquendum reum requiruntur gravis criminis ea saltem indicia, quae faciant semiplenam probationem: talia sunt testis unus, omni exceptione major, rei confessio extra iudicium, assertio duorum, vel trium testium criminis sociorum in criminibus exceptis, imo et in causa veneficii sola denuntiatio complicum, fama publica a viris honestis exorta, ac per testes probata cum adminiculo alterius indicii. Nam tortura instituta est ad subsidium probationis, ita ut ex indiciis valde efficacibus, et confessione rei fiat plena probatio. Itaque adhiberi tortura non potest, nisi prius aliae viae mitiores tentatae sint ad detegendam veritatem, aut nisi grave sit delictum, et indicia gravia, uti et quando aliunde plena criminis est probatio.

10. R. 2. Nisi in criminibus exceptis torqueri non possunt personae nobiles, et in dignitate constitutae, neque impuberes, senes, aut ita debiles, ut sine certo vitae periculo moraliter tormenta ferre non possint. Semel autem tortus, si nihil est fassus, iterum torqueri non debet, nisi nova criminis indicia superveniant, quia per torturam priora elisit. Si vero crimen in tortura confessus est, confessio vim non habet, nisi ratam habeat extra torturam, maneatque in ea usque ad sequentem diem. Quod si tertio totus, ac confessus, confessionem tertio retractet extra quaestionem, absolvendus est, quia praesumendum est confessionem vi tormentorum fuisse coactam.

11. *Quaest.* 7. Ad quid tenetur iudex, qui sententiam injustam tulit? R. Si dolo, vel culpa id fecit, tenetur parti laese damnum restituere. Si vero absque ulla culpa theologica, debet revocare sententiam, quoad fieri possit. Iudex autem qui pecunia corru-

ptus inique iudicat, dicitur baratriam committere, et si sit secularis, a legibus dignitate privatur, inhabilis redditur ad iudicandum, et relegatione punitur. Insuper reputatur infamis, et tenetur restituere triplum pro poena, et omnia damna parti laese. Hoc quidem in causa civili; in criminali vero si innocentem damnasset ad mortem, capitis poena mulctatur. Atque eadem poena punitur is, qui iudicem corrumpit. Iudex autem Ecclesiasticus suspenditur ab officio per annum, aliisque poenis mulctari potest.

CAPUT II.

De Officio Advocati.

12. *Quaest.* 1. Quenam requiruntur in avvocato? R. Requiritur scientiam muneri suo convenientem, justitiam causae, fidelitatem in exequendo munere, et justitiam in accipiendo pretio; ita ut non possit accipere ultra id, quod sit praescriptum a lege, vel si non sit praescriptum, ultra id quod justum a prudentibus aestimatur secundum regionis usum. Hinc non potest advocatus tueri causam, quam scit esse injustam; potest autem suscipere causam, etiam minus probabilem, modo partem moneat de minori probabilitate. Peccat etiam, si utrique parti patrocinetur, aut ab utraque pretium accipiat: 2. si ob illicitas dilaciones, testium subornationes, et similia officiat adversario: 3. si in eadem causa, in qua est iudex, agat simul advocatum: 4. si producat etiam in causa justa falsas scripturas, testes falsos, vel instrumenta; vel adducat leges jam abrogatas, vel falsas, aut bonas in falsum sensum detorqueat. Denique si contractum usurarium, vel aliter iniquum probet, aut suadeat.

15. *Quaest.* 2. Quibusnam prohibetur munus advocati? R. Impotentibus, infamia notatis, Monachis nisi in causa Monasterii cum facultate Praelati ex c.

ex parte, de postulando. Item Sacerdotibus sive in foro laicali, sive Ecclesiastico ex c. ex Sacerdotibus. Nisi in causa ipsorum propria, vel Ecclesiae propriae; in causa pauperum, vel consanguineorum infra 4 gradum, modo isti alium advocatum ita idoneum non inveniant; nunquam tamen in causa criminali coram Iudice saeculari. Clerici autem minores, si Beneficiati sint prohibentur ex instituto advocatos agere, nisi careant patrimonio ad victum; sed permittitur non habentibus beneficium. An autem possint in causa criminali, non est certum; sed probabilius negandum, nisi forte ad defendendum reum. In quocumque autem foro licet Sacerdoti advocare pro rebus Ecclesiasticis, ut constat ex c. 1 de postul.

14. *Quaest. 3.* Ad quid teneatur Advocatus, qui patrocinatur causae injustae? R. Si sciens causam esse injustam, aut per culpam ignorans illam tuetur, tenetur ad compensationem damni consequentis, tum adversario, cui injuste adversatur; tum clienti, quem monere debuit de causae injustitia. Verum si ille prius admonitus voluit litigare; peccavit sane advocatus, patrocinando injustam causam, nullam tamen clienti injuriam intulit, adeoque nihil ei compensare debet. Tenetur tamen ad compensationem advocatus, qui falsa spe victoriae decipit clientem, aut causam dubiam dicat esse certo justam. Pariter is, qui cum res non sit dubia, suadet compositionem, aut vi, metu, ac deceptione inducit ad transactionem; non vero, si eam persuadeat sine dolo, nec damno alterius.

CAPUT III.

De Officiis Referentis, Secretarii, Notarii, et Procuratoris.

15. *Quaest. 1.* Quanam est obligatio referentis? R. Debet scire ea, quae ad suum officium spec-

tant, debitamque diligentiam adhibere juxta ea, quae debita sunt muneri suo, tum ex officio, tum ex juramento. Unde peccat: 1. si ex ignorantia sui officii, vel ex incuria male referat, vel aliquid substantiale praetermittat: 2. si conetur magis unius partis justitiam, quam alterius explicare: 3. si sententiam alterutri parti manifestet, priusquam evulgetur, unde possint gravia incommoda sequi, v. g. iudex recusari, cet.

16. *Quaest. 2.* Ad quid tenetur Secretarius? R. Praeter scientiam muneri suo necessariam, debet servare juramentum, et secretum, non manifestando sententiam, priusquam evulgetur, nec ostendendo litigantibus processum, vel sententiam sine praescripto iudicis. Debet testimonia fideliter transcribere, adeoque peccare graviter potest vel augendo, vel imminuendo, immutando, vel invertendo in re substantiali.

17. *Quaest. 3.* Quanam sunt obligationes tabellionis publici, seu notarii? R. Praeter sufficientem peritiam requiritur in tabellione fidelitas, et diligentia. Itaque peccat graviter, et ad restitutionem tenetur, si ex officii ignorantia, vel negligentia, vel ex malitia testimonia, vel solemnitates necessarias omittat; si juramentum violet, aut secretum necessarium; si in depositione testium aliquid addat, vel detrahat magni momenti; si ministro transcriptori cum periculo erroris examen committat; si protocolla, et acta negligenter custodiat, si differat sine justa ratione expeditionem causae; si testimonium aliquod necessarium per malitiam non exhibeat; si conficiat instrumentum falsum, vel usurarium; si faciat, ut processus, et causa deveniant ad alios iudices, vel referentes, quam ordo tribunalis postulat; si acta occultet, vel parti petenti trasumptum processum neget; si omisso instrumento antiquo publico, vel testamento, aliud simile confingat.

18. Praeterea notandum est: 1. nulla esse, et in-

firma instrumenta, facta a notario infami, sive infamia juris, sive facti: 2. Clericos in Sacris, vel Beneficium habentes non posse exercere munus notarii, nec etiam in foro Ecclesiastico publico: 3. Tabelliones non posse aliquid recipere ultra pretium justum a litigantibus; quae lex certe obligat in conscientia; sed Lugo excipit, nisi tenuis adeo si taxa praescripta, ut stando ipsi Tabelliones ex stipendiis propriis vivere nequeant: addunt Salmant. extraordinarium ab ipsis pretium accipi posse, si extraordinarium praestent laborem.

19. *Quaest. 4.* Quanam sit obligatio Procuratoris? R. In eo, ut de avvocato diximus, requiri scientiam, fidelitatem, et diligentiam. Unde peccat: 1. si litem suscipiat injustam, vel plures causas procuret, quam possit opportune expedire: 2. si plus mercedis accipiat, quam justum: 3. si suadeat reo, vel actori, ut veritatem neget injuste: 4. si sua incuria, vel culpa sit in causa, ut lis perdatur: 5. Si nomine alicujus juret sine particulari instructione cum perjurii periculo: 6. si non adsit tribunali cum debet, metu incommodi futuri, vel alia de causa non justa: 7. si litigantes adducat ad concordiam injustam: 8. Si differat causam, vel pervertat judicem, vel petat terminos superfluos; denique si falsos testes adhibeat.

CAPUT IV.

De Accusatore.

20. *Quaest. 1.* Quanam requiruntur ad legitimam accusationem? R. Quinque: 1. ut fiat in scriptis, vel saltem a tabellone scribatur: 2. ut ibi exprimat nomen accusatoris, et rei: 3. ut exprimat species delicti, et etiam nomen socii, si sit crimen adultarii, sodomiae, et similis: 4. ut exprimat tempus, locus

delicti, et etiam hora, si reus id postulet: 5. ut accusator subscribat, ut ita obligatus sit ad crimen probandum, vel ad poenam subeundam. In quo differt accusatio a juridica denunciatione, quae fit judici, ut reus puniatur; sed absque onere probandi delictum, neque opus est ut fiat in scriptis. Multo minus id opus est in denunciatione paterna, quae fit Superiori, tanquam patri, ut reus emendetur.

21. *Quaest. 2.* Quis teneatur alterum acusare, vel denunciare? R. 1. Fiscales, custodes agrorum, et alii, qui a Republica, vel dominis ad id finis stipendium accipiunt; alias tenentur compensare damna ex eorum negligentia Reipublicae, vel dominis illata. R. 2. etiam privatus ad id tenetur, cum agitur de communi damno vitando et crimen probari potest; tunc enim docet S. Th. 2. 2. q. 68. art. 1. obligationem esse accusandi; quod si delictum satis probari nequeat, sufficit ut reus denunciatur; imo ut plurimum satis est reum denunciari, ne ob metum poenae subeundae deterreantur homines a delatione criminum cum communi detrimento. Verum, excepto crimine haeresis, non est obligatio denunciandi, quoties delictum est emendatum, nec grave periculum imminet Reipublicae.

22. *Quaest. 3.* Quinam prohibentur in judicio accusare? R. Excommunicati, infames, feminae, impuberes, nisi in causa propria, aut crimen cedat in grave damnum commune. Filii, servi, parentes, vel dominos nequeunt accusare nisi de crimine haeresis aut laesae Majestatis. Clerici in causa sanguinis; nec laici Clericos, nisi isti sint haeretici, sacrilegi, simoniaci, vel dilapidatores bonorum. Monachi nequeunt accusare laicos sine facultate Praelati ex c. ex parte tua; sed possunt accusare alios monachos, atque etiam praelatos ex eodem cap. Inimicus quoque ab accusatione repellitur, praeter crimen haeresis. Pariter re-

pellitur socius criminis, nisi in delictis haeresis, sodomiae, laesae Majestatis, adulteratae monetae, furti famosi, et similibus, ex c. de accus. l. final.

23. *Quaest. 4.* Quando non licet reum accusare? R. Cum crimen est dubium, nec satis probari potest; cum illud notum est sub naturali arcano, nisi is, qui secretum commisit innocentem, vel Rempubicam injuste vexaret, nec monitus vellet ab incepto desistere. Nec vero licet denunciare crimen, quod tibi constat emendatum, cum parti laesae satisfactum est, nec periculum est recidendi, et aliunde non est publicum; quia sine causa proximi fama laederetur. Denique, cum speratur emendationis fructus per privatam correptionem, nec crimen cedit in commune damnatum, non licet peccantem denunciare, nisi prius servato ordine correctionis fraternae, tradito in Evangelio Matt. 18. v. 15.

24. Non peccas tamen, si accuses sine praevia monitione, quando crimen est in damnum Reipublicae, ut conjuratio, haeresis, et similia, in quibus vix unquam ex privata correptione speratur fructus, et mora valde nocere potest. Hin Alex VII. damnavit hanc propositionem: *Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse haereticum, non teneris denunciare, si probare non possis.* Unde in Religiosis Ordinibus, etsi crimen sit occultum, si Communitati sit perniciosum, statim ad Superiorem deferendum, nulla praemissa correptione fraternae. S. Th. 2. 2. q. 33. ar. 7. Si vero occultum sit, nec Societati damnosum, servandus est ordo fraternae correptionis. Vide alia de Correct. fraternae Tom. 1. lib. 2. Tract. 3. de praec. Charit. c. 5.

CAPUT V.

De Testibus.

25. *Quaest. 1.* Quot testes, et quales requirantur ad legitimum judicium? R. Exceptis quibusdam delictis, ad plenam probationem necessarii sunt saltem duo testes, qui exterius perceperint id de quo testantur; idemque crimen, atque in iisdem circumstantiis deponant; aliter erunt tantum singulares, ut vocant, testes, qui non faciunt plenam probationem. Praeterea debent esse omni exceptione majores, in quibus nullat desit conditio, quae ad testandum requiritur. Unde excluduntur: 1. servi: 2. mulieres saltem in causis capitalibus: 3. impuberes etiam in causis civilibus, et in criminalibus minores 20. annis: 4. inimici, etiam in delictis laesae majestatis. 5. Sanguine conjuncti usque ad 4. gradum, nisi Crimen sit haeresis; et domestici, ut famuli, coloni, exceptis gravioribus quibusdam casibus: 6. infames: 7. perjuri: 8. Socii criminis, nisi crimen sit haeresis, vel maleficium, vel tale, ut non possit sine socio patrari: 9. inopes, et viles, nisi sint probatae vitae. Denique deliri, et semifatui, ex quibus tamen ii, qui solo jure positivo sunt inhabiles, possunt admitti in criminibus exceptis.

26. *Quaest. 2.* Quando unus testis ad probandum sufficit, et quando requiritur major numerus testium. R. 1. Unus testis sufficit ad impediendum matrimonium, si juratus sciat, et non de solo auditu, nisi impedimentum sit consanguinitatis, et adsit alius testis de certa scientia, licet hic deponat sine juramento. Sufficit etiam testimonium solius Episcopi, suo sigillo scripturam signantis in judicialibus ad minus suum pertinentibus. Pariter testimonium publici Officialis de crimine levi, non ita de gravi. Idem di-

cunt de perito in sua arte, v. g. Medico testante mortem aliquam naturalem esse. Unicus quoque testis probat, quando agitur de laesione minoris, aut in testamento quando Testator voluit, ut alicui personae fides haberetur. R. 2 aliquando duo testes non sufficiunt, ut in testamento, in quo septem a jure requiruntur, in causa Episcoporum, et Sacerdotum, ac Clericorum.

27. *Quaest. 3.* An, et quando quis testari debeat? R. Tenetur unusquisque testari, quoties id charitas exigit ad avertendum malum Reipublicae, vel privati innocentis, et ex praecepto judicis, vel superioris legitime interrogantis; judex autem legitime interrogare dicitur, quando criminis est saltem semiple-na probatio per unum testem, vel per infamiam, vel indicia manifesta. Cum enim haec omnia desunt, judex non habet jus ad interrogandos testes, nec isti tenentur fateri veritatem, ut ait S. Th. 2. 2. q. 66. ar. 1. *Non tenetur accusatus respondere, sed potest vel per appellationem, vel aliter subterfugere, respondendo scilicet se nescire.*

28. Etiam legitime interrogatus non tenetur testari, qui scit rem ex Confessione, aut sub fide arcani, ut Consiliarius, Advocatus, Medicus, quia praeceptum naturale praeferendum est praecepto Judicis, ut docet S. Th. 2. 2. q. 20. ar. 1. Isti tamen tenentur detegere rem sub arcano commissam, quando immineat grave damnum Reipublicae, vel innocentis, quod aliunde averti non possit. Nec tenetur testari quis cum gravi suo, vel suorum damno, nisi majus praevaleat malum alienum, vel publicum; nec cum rem accepit a viris fide non dignis, vel eam injusto modo intellexit, v. g. aperiendo litteras, cogendo alium ad revelandum, cet. nec qui scit, eum, de quo inquiritur, immunem esse a culpa propter ignorantiam, vel aliam causam.

29. *Quaest. 4.* An peccet contra justitiam, qui ante citationem fugit, an qui fugit citatus? R. Communis sententia docet, eum, qui fugit, ne a judice citetur, peccare quidem posse contra charitatem, si testimonium ejus necessarium sit ad avertendum aliquod grave damnum; sed non peccare contra justitiam, quia si quod jus nascitur alteri ex tuo testimonio, id oritur ex praecepto judicis: nulla igitur injustitia esse potest antequam praeceptum imponatur. Imo multi docent, etiam citatum a judice, si fugiat, non peccare contra justitiam, sed contra obedientiam tantum, quia citatio nullam inducit obligationem justitiae. Aliud est de iis, qui occultant, lacerant, vel subtrahunt scripturam, vel instrumenta, quibus aliquis jus suum probare posset; hi enim gravis damni sunt efficax causa, quod tenentur resarcire. Idem dico de eo, qui interrogatus a judice veritatem occultat, unde damnum grave proximo oriretur, praesertim, si fraude, aut mendacio sit causa positiva alieni damni; aliqui enim ab obligatione restituendi excusant eum, qui solum fuit causa negativa, tacendo veritatem, licet peccarit contra obedientiam, charitatem, et juramenti religionem. Quo pacto judex interrogare debeat testes, vide apud auctorem, si vacat.

CAPUT VI.

De Reo.

30. *Quaest. 1.* Quando reus non teneatur crimen suum fateri? R. Cum judex non est legitimus, aut legitime non interrogat, potest reus judicem eludere veritatem occultando, juxta dicta de ambiguitate verborum. Ait tamen S. Th. 2. 2. q. 69. ar. 1. *Aliud est veritatem tacere, aliud falsitatem deponere. Quorum primum in aliquo casu licet, non enim aliquis te-*

netur omnem veritatem confiteri, sed illam solam, quam ab eo potest requirere iudex, puta, cum praecessit probatio semiplena. Nunquam tamen licet falsum profiteri, cum mendacium sit ab intrinseco malum. An autem reus teneatur respondere, si dubitet de legitima interrogatione, affirmant S. Antoninus, Paludanus, et alii; negant vero Sotus, Navarrus, De Lugo, et alii permulti, reum ad id teneri cum gravi suo damno, quia possidet suam vitam, et famam; unde in dubio habet jus conservandi eam, donec constet de legitima interrogatione. Idem docet S. Th. q. 66. art. 1. quando iudex rite interrogat ex praesumptione delicti, si revera delictum non est.

31. *Quaest. 2.* An reus teneatur iudici legitime interroganti fateri crimen suum cum periculo mortis, aut alterius gravis poenae? R. Certum est ad id teneri, quandiu non agitur de causa capitali, vel simili, sed de poena medicinali ut in causis mere Ecclesiasticis. Certum id est etiam, cum nulla superest spes evadendi, etiamsi celetur veritas, aut inde grave damnum Reipublicae timeatur. Extra hos casus aliqui volunt neminem obligari in conscientia ad aperiendum crimen suum; quia lex humana communiter non obligat cum tanto periculo, v. g. mortis, triremium, aut perpetui carceris; tum quia inhumanum videtur, ut qui convinci non potest praebeat arma contra se, quibus occidatur aut gravi poena afficiatur. Hanc doctrinam valde probabilem censet Lugo, et in praxi tutam. Nihilominus verior, et probabilior mihi est opinio contraria, quam tenent Lessius, Toletus, Suarez, aliique cum S. Th. 2. 2. q. 69. art. 1. Ratio est, quia iudex habet jus exigendi a reo veritatem, et si opus sit, eum tormentis adigendi ad confitendam veritatem in causa capitali, idque postulat bonum commune Reipublicae: ergo reus agit contra jus legitimum iudicis et contra commune bonum, si rite a iudice ro-

gatus celet veritatem. Praeterea: tenetur obedire iudici praecipienti aperire verum, licet inde sibi mors, aut grave malum immineat, hoc enim postulat ordo iustitiae, ne scelera maneant impunita. Unde Cathec. R. De octavo praeepto ait: *De reis autem, et sententibus vult eos Deus verum confiteri, cum ex iudicii formula interrogantur.*

32. Qui tamen crimen suum injuste negavit, illud tenetur confiteri, donec proferatur sententia; tandiu enim durare censetur praeeptum iudicis, ut justum servetur iudicium. Post latam vero sententiam amplius non tenetur, quia finito iudicio, finitur quoque rei obligatio. Si quis autem ad vitanda tormenta falsum sibi crimen imposuit, licet nonnulli eum a gravi culpa excusent, modo non sit perjurium, verior tamen et probabilior sententia tenet eum graviter peccare; quia licet nemo obligetur vitam suam tueri adhibendo remedium ipsa morte durius; at nemo potest positive cooperari injustae suae morti, cum non sit vitae suae dominus. Unde, si res sit integra, debet confessionem suam retractare ad avertendam mortem, ne pergat influere in ipsam mortem.

33. *Quaest. 3.* An reus ad sui defensionem possit revelare crimina occulta testium, vel accusatoris? R. Certum est eum sine culpa gravi non posse falsa eis crimina imponere, etiamsi reus sit innocens, et injuste alias damnandus ad mortem; tum quia injusta laesio famae alienae intrinsece mala est, et nunquam licet; tum quia sic perverteretur omnis ordo iustitiae, qui praefendus est privato bono etiam propriae vitae. Unde ab Innoc. XI. damnata est prop. 44. dicens: *Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit alteri falsum crimen, ut suam iustitiam, et honorem defendat.* His positus, respondeo, licere reo innocenti ad propriam vitam tuendam revelare crimen verum, licet occultum, sive accusatoris, sive testium.

Quilibet enim jus habet defendendi innocentem vitam suam, etiam cum damno alterius famae, cujus solum est causa indirecta. Utrum autem id possit reus, cum accusatur criminis veri, sed occulti, quod minime probari possit? Affirmant aliqui, si necessarium id fuerit ad sui defensionem, quia delictum omnino occultum censetur in jure quasi nullum, et falso afflictum. Ita habet Glossa in *c. cum dilectus, de calumniariis*. Si renuntians non probat quod intendit, calumniari praesumitur. V. Milante, et Viva.

34. *Quaest. 4.* An et quando reus teneatur revelare criminis sui socios? R. Si contra eos stent indicia, et testimonia, vel infamia; secus vero si eorum crimen sit occultum, nisi exceptum sit, aut cedat in grave damnum Reipublicae, alias nolens confiteri, inquit Navarrus, non est resolvendus.

Quaest. 5. Quandonam liceat Reo fugere, et resistere? R. 1. Si sententia est omnino justa, quia crimen vere fuit patratum, et satis probatum, non licet reo positive resistere judici; quia sententia cum sit justa, reum ad obediendum obligat. S. Th. 2. 2. q. 69. art. 4. Imo etsi reus sit injuste damnatus, quia re vera crimen non admisit; si tamen lata sit sententia secundum allegata, et probata, non licet reo vim vi repellere, et positive judici resistere; aliter facile sibi rei persuaderent sese injuste damnari, proindeque magnae orirentur perturbationes, et scandala. Atque ideo damnata est ab Alex. VII. haec prop. *Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam judicem, a quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnatum evitare.* Quod vero si quis contra justitiae ordinem damnatus sit omnino innocens? S. Th. loco cit. ait, licere tunc resistere judici, sicut licet resistere latronibus; intellige, modo non oriatur scandalum, et perturbatio publica.

35. R. 2. Reus potest e carcere fugere ante sen-

tentiam prolatam, idque etiam si vere nocens sit. S. Th. ibidem, et cum eo TT. fere omnes; quia utitur jure sibi a natura dato ad vitandam mortem, aut aliud grave damnum, quod sibi imminet. Multo magis licet fugere, ne capiatur; non tamen licet vim ministris, aut satellitibus inferre, vulnerando, percutiendo, ut manus eorum effugiat. Licet quoque carcerem effringere et decipere custodes, licet ipsis inde damnum eveniat; reus enim utitur jure suo, nec damnum ipsi imputandum. An autem licitum sit custodes pecunia corrumpere, ut fores aperiant, non convenit inter DD. Affirmat Roncaglia cum Salmant. quibus tamen ego non acquiesco; quia reus induceret custodes ad actionem intrinsece malam, qualis est apertio januae contra ipsorum officium. Qui autem custodes non sunt, aut ministri justitiae, non peccant, si juvent reum consilio suo, aut suppeditando instrumenta, quibus carcerem effringat, nisi ille sit grassator viarum, aut sicarius, a quo damnum Reipublicae timeri possit. Sed non licet juvare ipsum in effractione carceris; haec enim actio soli reo permittitur ad conservationem propriae vitae.

36. R. 3. Damnatus ad carcerem, etiam perpetuam, non potest fugere, eo quod illa sententia cum justa sit, locum habet legitimi praecepti cui reus tenetur obedire. Ita communis sententia cum Navarro, et Salmanticensibus, qui tamen excusant reum fugientem si in carcere non dentur necessaria ad victum. Imo etsi dentur, eum posse sine vi, et resistentia fugere, censent aliqui, eo modo, quo damnatus ut fame pareat, licite cibum sumit secundum D. Th. 2. 2. q. 69. a. 4. Nec aliter loquuntur multi de damnato ad triremes, si ab ipsis fugiat. Ita de Lugo, Navarrus, Roncaglia contra Vazquez, et alios.

37. Quod attinet ad eum, qui juste ad mortem sit damnatus, communiter docent TT. cum S. Th.

cum non peccare, si fugiat, posse tamen manere in vinculis, etiamsi locus esset fugae. Quamvis enim non liceant actiones immediate ad mortem tendentes, ut membrorum mutilatio, dejectio e furca, et similia, licent tamen ei illae actiones mediatae, quae non sunt proxime cum morte connexae, ut ad locum supplicii contendere, patibulum accendere, collum extendere carnifici, et.

38. *Quaest.* 5. Quando reo licet appellare ad iudicem superiorem? R. Non licet appellare, cum sententia iudicis certo justa est, tum quoad rem quae iudicatur, tum quoad ordinem in iudicio servandum, quia id esset iudici calumniam inferre; licet tamen supplicare supremum iudicem. Quod si sententia sit injusta, aut reus pro se nova instrumenta habeat, appellatio erit justa. Pariter justa est appellatio in causa criminali, cum reus pro se rationes habet probabiles, etiamsi contrariae sint probabiliores; secus autem in causa civili in qua iudex reo favere nequit, si contra ipsum stet ratio magis probabilis ex prop. damnata ab Innoc. XI. nisi res sit obscura, et spes sit iudicem superiorem forte probabilior esse habiturum rei causam, quae inferiori, ut sunt hominum mentes diversae, visa est minus probabilis. Ita Salmant. cum aliis, atque ita ferre videtur praxis appellantium ad superiorem.

CAPUT VII.

De obligationibus Medici, Chirurgi, et Pharmacopolae.

39. *Quaest.* 1. Ad quid praedicti ex officio tenentur? R. 1. Scientiam habere eorum muneri necessariam; 2. remedia adhibere, certo profutura, si adsint, vel saltem probabiliora, relictis dubiis, et incertis, nisi alia omnia desint, nec ulla spes sit de valetudine infirmi: tunc enim dubium applicari potest, et

vere debet iuxta multos, ut quo fieri possit modo aegroti saluti consulatur, quod tamen Medicus per alium potest facere. Insuper ex Lat. Conc. IV. c. *infirmis* tenentur Medici, priusquam curationem aegri agrediantur, monere, et inducere, *ut Medicos advocet animarum*. Quam legem innovavit S. Pius V. Const. 2. praecipiens, ne Medici ultra tertium diem visant aegrotum, gravi morbo laborantem, nisi de illius confessio-
ne sibi constet.

40. Hinc peccabunt graviter tam Chirurgus, quam Medicus, si absque sufficienti peritia gravem morbum curare tentent, aut occurrente morbo insolito speciali studio operam non impendant. 2. Si nova remedia explorandi gratia adhibeant cum periculo gravis damni, cum alia subsunt, vel probabilia tantum applicant, relictis tutioribus. 3. Si opportunis temporibus secundum variam aegroti necessitatem ipsum non visitent nec sinant alios medicos, ubi opus est, adhibere. 4. Si utantur medicamentis, superstitionem involventibus, vel aegrotis suadeant remedium, quo nequit uti sine peccato. 5. Si pauperem aegrotantem in gravi periculo constitutum contempnant, aut necessarias ei medicinas non praescribant. Denique si divulgent aegritudines, quae aegrotis possint infamiam adducere.

41. Peccat autem pharmacopola si absque peritia, et diligentia medicamenta conficiat. 2. Si unum pro alio medicamentum porrigat absque medici praescripto, nisi sit aequae bonum. 3. Si pretii justam aestimationem non servet. 4. Si pharmaca vendat noxia, aut inutilia, praesertim venena, nisi ex medicorum praescripto, et ad usus ab eis indictos. Denique si vendat medicamenta ad foetus impediendos, vel expellendos. Tenetur quoque arcano uti, ubi opus est.

De obligationibus mercatorum, opificum, aliorumque satis dictum est, ubi de septimo praeepto, et aliis Tractatibus